

Postavenie okresu Nitra v agrovýrobe Nitrianskeho kraja

Jana NÉMETHOVÁ, Peter SPIŠIAK

Abstract: *This paper is oriented on the evaluation of agricultural land use connection with animal production. We study production rate of the most cultivated agricultural products in the Nitra district compared to production of the Nitra region and Slovakia. We compare hectare crop of these agricultural products at the district level of the Nitra region and Slovakia. We study the rate of chosen livestock breeding of the district according to the numbers in the Nitra region.*

Key words: *the district of Nitra, the Nitra region, structure of agricultural land use, cultivated and animal product*

Úvod

Nitriansky kraj spolu s Trnavským krajom sú poľnohospodársky najvyužívanejšie kraje Slovenska. Vyplýva to predovšetkým z výborných podmienok pre poľnohospodársku výrobu ako aj bohatú tradíciu v tomto odvetví. Nachádzajú sa tu vysoko produkčné okresy, ktoré sú významné z hľadiska rozvoja poľnohospodárstva Slovenska. Poľnohospodárstvo v krajine môže mať rôzne morfológické štruktúry. Inak sa správa poľnohospodárstvo v nížinnej krajine, inak v kotlinovej a inak v horskej. V príspevku sa budeme zaoberať poľnohospodárstvom v prechodnej nížinno-podhorskej krajine, pričom si budeme všímať komparáciu vybraných agro-ukazovateľov daného regiónu s vyšším územno-správnym regiónom. Pôjde o poľnohospodársky vysoko produkčný okres Nitra v porovnaní s Nitrianskym krajom.

Teoreticko-metodologické východiská

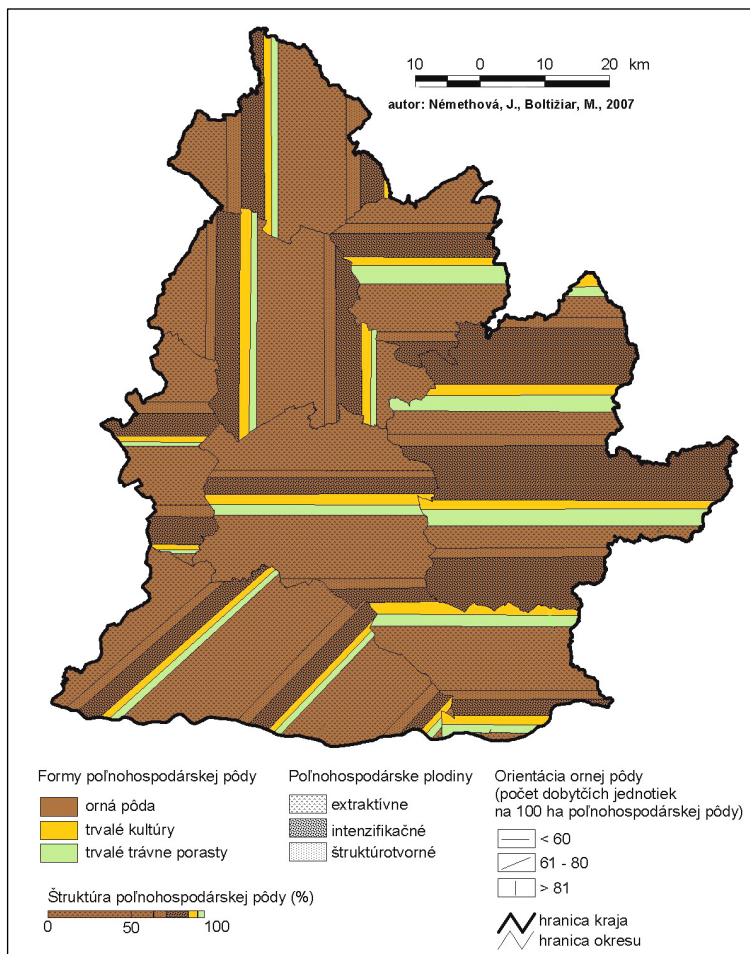
Poľnohospodárska výroba hlavne vysoko produkčných oblastí Slovenska je v súčasnosti predmetom výskumu viacerých odborníkov. Významný prínos v tomto výskume majú práce geografov, ktoré sú zamerané na analýzu transformačných zmien a ich dopad na poľnohospodárstvo na rôznych regionálnych úrovniach s cieľom poukázať na regionálne disparity a ich význam pre rozvoj vidieka. Medzi najvýznamnejšie geografické práce tohto charakteru patria práce Spišiak, P. (2004, 2006, 2007), Spišiak, P., Lelkes, G. (2003), Věžník, A. (1998, 1999), Drgoňa, V., Dubcová, A., Kramáreková, H. (1998), Némethová, J. (2004, 2005, 2006, 2007), Rampašeková, Z. (2003).

Štruktúra využitia poľnohospodárskej pôdy v Nitrianskom kraji vo vzťahu na živočíšnu výrobu

Z hľadiska rozvoja rastlinnej a živočíšnej výroby v okresoch Nitrianskeho kraja má podstatný význam aj skúmanie využitia poľnohospodárskej pôdy vo vzťahu na živočíšnu výrobu. Je dôležité poznať štruktúru poľnohospodárskej pôdy (p.p.) v okresoch Nitrianskeho kraja, zberové plochy plodín pestovaných na ornej pôde, ako i stavy hospodárskych zvierat. Najviac ornej pôdy z poľnohospodárskej pôdy sa nachádza v okresoch Šaľa (93,8 %), Nitra (90,0 %) a Topoľčany (89,4 %). Najväčší podiel trvalých kultúr sa vyskytuje v okresoch Nové Zámky (8,0 %), Nitra (7,5 %) a Komárno (7,1 %). Najviac trvalých trávnych porastov je v okresoch Zlaté Moravce (19,9 %) a Levice (11,3 %). Poľnohospodárske plodiny pestované na ornej pôde sme zaradili do poľnohospodárskych skupín plodín. Vo všetkých okresoch Nitrianskeho kraja prevládala skupina extraktívnych plodín - obilniny sa pestujú na viac ako 60 % ornej pôdy. Intenzifikačné plodiny (okopaniny, zelenina, olejniný a pod.) zaberajú od 22 do 28 %. Najviac sa ich vypestuje v okresoch Nitra, Levice a Zlaté Moravce. Štruktúroturné plodiny (strukoviny, krmoviny a pod.) sa pestujú na najmenšej ploche ornej pôdy (8 - 15 %). Najviac štruktúroturných plodín sa vypestuje v okresoch Topoľčany a Zlaté Moravce.

Po vyjadrení hospodárskych zvierat v dobytčích jednotkách (DJ) môžeme konštatovať, že najviac DJ je v okresoch Komárno (58 686), Nitra (57 434), Nové Zámky (48 373), Levice (47 127) a Topoľčany (39 312). Pre kartografické zobrazenie využitia poľnohospodárskej pôdy vo vzťahu

k živočíšnej výrobe sme použili metódu štrukturovaného kartogramu (*Mapa 1*), pričom orientáciu ornej pôdy, resp. celej poľnohospodárskej pôdy v jednotlivých okresoch kraja sme určili podľa sumy VDJ na 100 ha poľnohospodárskej pôdy. Ak suma VDJ/100 ha p.p. mala hodnotu menej ako 60, vtedy sme pásy ornej pôdy znázorňovali v danom okrese vodorovne (okresy Šaľa, Nové Zámky a Zlaté Moravce), v prípade ak okres dosahoval hodnotu v intervale 61-80, pásy ornej pôdy sme orientovali pod uhlom 45 ° (okres Komárno). V okresoch Nitra a Topoľčany je orná pôda orientovaná zvislo, pretože oba okresy dosahovali najvyššie hodnoty počtu VDJ/100 ha p.p. (Nitra - 83,9°; Topoľčany - 103,5).

Mapa 1. Využitie poľnohospodárskej pôdy v Nitrianskom kraji vo vzťahu na živočíšnu výrobu (rok 2005)

Na základe zisteného môžeme konštatovať, že z hľadiska využitia poľnohospodárskej pôdy vo vzťahu k živočíšnej výrobe majú najväčší význam okresy Nitra, Topoľčany a Komárno, vyplýva to hlavne z veľkosti podielu ornej pôdy, z poľnohospodárskej pôdy ako aj z veľkosti VDJ/100 ha p.p. (od 67,8-103,5). Toto zistenie potvrdil fakt, že v uvedených okresoch Nitra, Topoľčany sú lokalizované špecializované veľké podniky zamerané na živočíšnu výrobu, na chov hydiny a v okrese Nitra i chov ošípaných, ktoré sú previazané aj na rastlinnú výrobu, na dostatočnú krmovinovú základňu, ktorú im uvedené okresy zabezpečujú. V okrese Nitra predpokladáme, že aj v okresoch Topoľčany a Komárno sa zachovali veľké tradičné družstvá (hospodáriace pred transformáciou), ktoré naďalej podporujú živočíšnu výrobu, i keď s určitými obmedzeniami. Preto uvedené okresy z hľadiska využitia poľnohospodárskej pôdy vo vzťahu k živočíšnej výrobe majú väčší význam ako ostatné okresy Nitrianskeho kraja.

Komparácia produkcie vybraných plodín okresu Nitra v rámci Nitrianskeho kraja

V súčasnosti je rastlinná výroba okresu Nitra zameraná na pestovanie rozhodujúcich plodín, ako sú obilniny, olejiny, ale priaznivé podmienky tu nachádza i pestovanie cukrovej repy. Pri skúmaní postavenia okresu v rastlinnej výrobe Nitrianskeho kraja sme si zvolili práve produkciu týchto plodín. Pri hodnotení údajov musíme vziať do úvahy, že údaje sledovaných rokov môžu byť ovplyvnené priebehom klimatických podmienok v jednotlivých rokoch. Preto sme si zvolili ukazovateľ percentuálneho podielu produkcie okresu na produkcii Nitrianskeho kraja. Vytvára sa tak objektívnejší obraz o postavení okresu v rámci Nitrianskeho kraja a trendoch vývoja jeho výrobných ukazovateľov v rámci vyššieho územného útvaru (Tab.1). Na základe zvoleného ukazovateľa môžeme konštatovať, že okres Nitra má významné miesto v pestovaní uvedených plodín v Nitrianskom kraji a jeho význam bude naďalej narastať.

Tab. 1. Vývoj produkcie najpestovanejších plodín v okrese Nitra a v Nitrianskom kraji v rokoch 1998 – 2000 a 2003 – 2005 (v t)

Plodina	Rok	okres Nitra	Nitriansky kraj	Podiel okres/kraj (%)
Obilniny	1998	180 053	1 250 554	14,40
	1999	163 708	1 029 069	15,91
	2000	133 788	837 567	15,97
	2003	138 242	850 644	16,25
	2004	219 007	1 424 114	15,38
	2005	228 425	1 418 287	16,11
Olejiny	1998	15 695	90 982	17,25
	1999	29 558	147 769	20,00
	2000	16 995	89 914	18,90
	2003	21 894	123 204	17,77
	2004	31 142	169 272	18,40
	2005	23 915	159 546	14,99
Cukrová repa	1998	104 803	565 742	18,52
	1999	127 065	597 335	21,27
	2000	76 333	323 073	23,63
	2003	93 499	388 894	24,04
	2004	142 778	634 002	22,52
	2005	182 608	715 114	25,54

Zdroj: KS ŠÚ SR v Nitre, 2006, vlastné výpočty

Vývoj hektárových úrod vybraných plodín v okrese sme porovnávali s ostatným okresmi Nitrianskeho kraja (Tab.2). Najvyššie hektárové úrody v Nitrianskom kraji v pestovaní obilnín dosahujú okresy Nitra a Šaľa, ich hodnoty sú nad priemerom kraja a SR. V pestovaní olejnin vynikajú okresy Topoľčany, Nitra a Šaľa s hektárovými výnosmi vyššími ako v SR. Vysoké hektárové úrody v pestovaní cukrovej repy dosahujú najmä okresy Šaľa, Nové Zámky a Komárno. Región Nitra sa v danom ukazovateli nachádza za uvedenými okresmi. Najvyššie hektárové úrody v pestovaní viacročných krmovín dosahujú okresy Topoľčany, Komárno a Nitra, ich hodnoty sú prevažne nad priemerom hodnôt v kraji a SR.

Tab. 2. Vývoj hektárových úrod vybraných poľnohospodárskych plodín v okresoch Nitrianskeho kraja v rokoch 2003 – 2005 (t/ha)

okres	obilniny			olejiny			cukrová repa			viacročné krmoviny na ornej pôde		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2003	2004	2005
SR spolu	3,14	4,49	4,51	1,56	2,00	2,12	36,62	40,01	52,16	4,01	5,10	5,14
Nitriansky kraj spolu	3,35	5,34	5,32	1,75	2,66	2,30	35,23	45,52	54,36	5,35	8,15	7,29
Komárno	3,25	5,17	5,48	1,98	2,51	2,40	31,52	48,91	55,50	6,15	8,41	8,14
Levice	2,88	4,87	4,81	1,45	2,62	2,10	28,94	43,17	52,44	3,41	6,47	6,07
Nitra	3,67	5,70	5,75	1,89	2,92	2,42	36,57	44,29	53,32	6,33	7,93	7,38
Nové Zámky	3,04	5,25	5,31	1,68	2,58	2,24	-	43,53	58,14	4,38	8,74	7,05
Šaľa	4,59	5,25	5,91	2,31	2,58	2,46	40,98	43,53	59,51	6,92	8,74	7,65
Topoľčany	4,29	6,24	5,35	2,13	2,93	2,81	41,28	48,83	49,16	6,33	10,15	8,76
Zlaté Moravce	3,36	5,33	4,73	1,63	2,70	2,34	-	40,86	52,38	4,18	6,00	4,84

Zdroj: Definitívne údaje o úrode poľnohospodárskych plodín, o zbere ovocia a zeleniny v Nitrianskom kraji, 2003, 2004, 2005

Komparácia štruktúry hospodárskych zvierat okresu Nitra v rámci Nitrianskeho kraja

Vysoký stupeň zornenia v okrese Nitra (90,0 %) sa podieľa na nízkej prirodzenej krmovinovej základne pre živočíšnu výrobu. V rámci Nitrianskeho kraja najviac trvalých trávnych porastov majú okresy Levice a Zlaté Moravce a zároveň dosahujú najvyššie hodnoty ukazovateľa prirodzenej krmovinovej základne (podiel trvalých trávnych porastov na poľnohospodárskej pôde). Okres Nitra v tomto ukazovateli dosahuje hodnotu 2,5 %. Okresy Nitrianskeho kraja sa vyznačujú vysokým zastúpením krmovín na ornej pôde. Najväčšia produkcia jednoročných krmovín je v okresoch Komárno, Levice a Topoľčany. Najviac viacročných krmovín vyprodukujú okresy Topoľčany, Komárno a Nové Zámky. Uvedené okresy Nitrianskeho kraja dosahujú aj vyššie hodnoty ukazovateľa krmovinovej základne na ornej pôde (pomer zberových plôch krmovín na ornej pôde k celkovej výmere ornej pôdy). Sledovaný okres má hodnotu tohto ukazovateľa pomerne nízku, predstavuje 6,7 %. Okres Nitra je všeobecne známy rozvinutou živočíšnou výrobou. V okrese dominuje hlavne chov ošípaných, hydiny a hovädzieho dobytku. Vývoj počtu stavov v okrese Nitra a v Nitrianskom kraji je zaznamenaný v nasledujúcej tabuľke.

Tab. 3. Vývoj počtu stavov vybraných hospodárskych zvierat okrese Nitra a v Nitrianskom kraji v rokoch 1998 – 2000 a 2003 – 2005 (v ks)

Hospodárske zvieratá	Rok	okres Nitra	Nitriansky kraj	Podiel okres/kraj (%)
Hovädzí dobytok	1998	15 385	110 643	13,91
	1999	13 968	99 498	14,04
	2000	12 657	92 170	13,73
	2003	12 898	90 130	14,31
	2004	12 029	85 530	14,06
	2005	11 389	83 539	13,63
Ošípané	1998	67 356	380 641	17,70
	1999	67 637	376 116	17,98
	2000	74 218	362 991	20,45
	2003	76 918	359 959	21,37
	2004	67 592	326 752	20,69
	2005	64 661	317 470	20,37
Hydina	1998	1 140 121	3 641 336	31,31
	1999	873 441	3 132 950	27,88
	2000	974 564	3 634 339	26,82
	2003	964 003	3 487 243	27,64
	2004	1 092 488	3 717 636	29,39
	2005	1 031 701	3 738 784	27,59

Zdroj: KS ŠÚ SR v Nitre, 2006, vlastné výpočty

Sledovali sme podiel vybraných hospodárskych zvierat okresu na počte stavov v Nitrianskom kraji. Z tabuľky vyplýva, že z uvedených hospodárskych zvierat má okres Nitra najnižší podiel v kraji na zastúpení práve v chove hovädzieho dobytku. Najvyššie zastúpenie svojich stavov dosahuje okres v chove hydiny. Takmer 1/3 chovu hydiny v kraji pripadá na okres Nitra. Významný je aj podiel okresu v chove ošípaných.

Záver

Okres Nitra v rámci Nitrianskeho kraja má významné postavenie vo vysoko produkčnom regióne Slovenska. Dominantné je pestovanie extraktívnych plodín (obilnín). Vysoký podiel má aj pestovanie intenzifikačných plodín (zelenina, olejiny). Z hľadiska štruktúry využitia poľnohospodárskej pôdy vo vzťahu k živočíšnej výrobe okres Nitra spolu s okresom Topoľčany a Komárno sa vyznačujú vyššou intenzitou živočíšnej výroby v porovnaní s ostatnými okresmi Nitrianskeho kraja (vysoký podiel chovu pestrej štruktúry hospodárskych zvierat v prepočte na poľnohospodársku pôdu). Okres Nitra sa významne spolupodieľa s ďalšími okresmi Nitrianskeho kraja na rozvoji poľnohospodárskej výroby Slovenska, o čom nasvedčujú podiely produkcie vybraných plodín a podiely vybraných stavov hospodárskych zvierat sledovaného okresu na Nitrianskom kraji. To je len niekoľko dôležitých ukazovateľov, ktoré predurčujú vysokú agroproduktivitu okresu.

Literatúra

- DRGOŇA, V., DUBCOVÁ, A., KRAMÁREKOVÁ, H., 1998: Poľnohospodárska krajina Slovenska - problémy jej regionálneho rozvoja. Geografické štúdie 5. FPV UKF, Nitra, 35–54. ISBN 80-8050-204-8
- NÉMETHOVÁ J., 2004: Podnikateľské subjekty poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu okresu Nitra. In: Geografické informácie 8. FPV UKF, Nitra, 321–327. ISBN 80-8050-784-8-1
- NÉMETHOVÁ, J., 2005: Štruktúra agrosubjektov okresu Nitra. In: Zborník zo VI. vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. FPV UKF, Nitra, 253–256. ISBN 80-8050-813-5
- NÉMETHOVÁ, J., 2006: Agroštruktúry v rurálnom priestore regiónu Nitra. In: Rozvoj vidieka v kontexte integrácie SR do EÚ. SPU, Nitra, 89–95. ISBN 80-8069-808-2
- NÉMETHOVÁ, J., 2007: Poľnohospodárska výroba v Nitrianskom kraji a jej postavenie v rámci krajov SR. In: Geografické informácie 11: Problémy geografického výskumu Česka a Slovenska. FPV UKF, Nitra, 186–193. ISBN 978-80-8094-137-6
- RAMPAŠEKOVÁ, Z., 2003: Detailná diferenciacia pedosféry na príklade hnedozemí v južnej časti Trnavskej pahorkatiny. In: Geografie XIV. PdF MU, Brno, 259–264. ISBN 80-210-3208-1
- SPIŠIAK, P., LELKÉS, G., 2003: Vybrané problémy agroštruktúr vo vysokoproduktívnej poľnohospodárskej oblasti Slovenska - Dolnonitriansky region. In: Geografie XIV - Geografické aspekty stredoevropského priestoru. PdF MU, Brno, 122–127. ISBN 80-210-3208-1
- SPIŠIAK, P., 2004: Agroštruktúry Horného Spiša. In: Geografické informácie 8. FPV UKF, Nitra, 362–369. ISBN 80-8050-784-8
- SPIŠIAK, P., et. al., 2006: Agrorurálne štruktúry Slovenska po roku 1989. Geografika, Bratislava, 183s. ISBN 80-969338-4-1
- SPIŠIAK, P., 2007: Súčasné poľnohospodárske využitie vybraných kotlín Slovenska. In: Geographia Cassoviensis I, Košice, 175-180. ISSN 1337-6748
- VĚŽNÍK, A., 1998: Výsledky transformace zemědělství v okrese Děčín. In: Educational Technology 2 - VI. Mezinárodní geografická konference. FPV UKF, Nitra, 85–91. ISBN 80-85183-98-6
- VĚŽNÍK, A., 1999: Regionální geografické aspekty zemědělství okresu Havlíčkův Brod. In: Geografie XI. PdF MU, Brno, 260–265. ISBN 80-210-2138- 1

Príspevok bol spracovaný v rámci grantových projektov: CGA VI/13/2007, CGA VI/12/2007 grantového projektu VEGA 1/3063/06

The Position of the Nitra District in the Agroproduction of the Nitra Region

Jana NÉMETHOVÁ, Peter SPIŠIAK

Summary: The Nitra district in the Nitra region has important position in the high production region of Slovakia. It is dominant in cultivation of extractive products (cereals). The high rate is also cultivation of intensified agricultural products (vegetable, oil products). From the structural aspect of agricultural land use to the animal production the Nitra district together with the Topoľčany district and Komárno higher density of animal production in comparison with another counties of the Nitra region (high rate of livestock breeding in number of agricultural acre). The Nitra district together with another counties in the Nitra region affect Slovak agricultural production development, pointed are production rates of chosen crops and rate of chosen state of livestock breeding in the Nitra district. There are a few important indicators demonstrating the high agricultural production of studied territory.

Adresy autorov:

doc. RNDr. Peter Spišiak, CSc.
Ústav geografie, Prírodovedecká fakulta,
Univerzita P. J. Šafárika
Jesenná 5, 040 01 Košice
spisiak@fns.uniba.sk

RNDr. Jana Némethová, PhD.
Katedra geografie a regionálneho rozvoja,
Fakulta prírodných vied,
Univerzita Konštantína Filozofa
Tr. A. Hlinku 1, 949 74 Nitra
jnemethova@ukf.sk